



VAN STOLKPARK KOERIER

Nieuws van en voor alle bewoners van het Van Stolkpark

Nr 26 - april 1985

Uitgave van de Wijkvereniging 'Van Stolkpark'

Aan dit nummer werkten mee:

Mevrouw J. J. O. van der Brugh - van Lierop, Else Ringnalda - Houtsmuller en Anneke Landheer - Roelants



Herdenking slachtoffers Englandspiel 4 mei, 14.50 uur

Op 4 mei, om tien minuten voor drie kwamen ze vorig jaar samen aan de Hogeweg, de nabestaanden en vrienden van de slachtoffers van het Englandspiel. Sommigen kwamen van dichtbij, anderen hadden er een lange reis voor gemaakt. Met hen waren er ook vertegenwoordigers van The Escape, van het Genootschap Engelandvaarders, leerlingen van het VCL en bewoners van het Van Stolkpark.

Voor allen vormde de aanleiding tot deze samenkomst de neerstortende Icarus, zoals Titus Leeser hem als symbool van

het 'Englandspiel' tot de verbeelding laat spreken. Jong en oud, ze zullen allen zo hun gedachten en herinneringen gehad hebben in die ogenblikken, die voorafgingen aan het signaal, waarmee twee trompetters van de Koninklijke Marechaussee, vader en zoon, een minuut stilte aankondigden. Wat wrang misschien was het te bedenken, dat het brein achter het Englandspiel destijds zetelde in een villa aan de Hogeweg, amper vijftig meter van hier.

Toen de minuut stilte voorbij was, weerklonk 'Het Wilhelmus' aan het water

Oranjaborrel, muziek en majoretten

Als vanouds zijn alle wijkbewoners (m/v) ook dit jaar op 30 april van harte welkom in het mooie pand van de heren Brabers en partners aan de Hogeweg 16 om daar met hen het glas te hebben ter ere van Koninginnedag tussen 11.45 uur en 12.45 uur.

Komt u niet te laat, want om twaalf uur zal de show- en drumfanfare M.E.T.R.O.-Scheveningen een eerste optreden geven op het pleintje voor Hogeweg 16. Aansluitend maakt M.E.T.R.O. een tournee door het Van Stolkpark, die besloten wordt met een tweede optreden aan de Hogeweg en een laatste optreden bij Duinrust voor de deur om kwart voor een.

van de Waterpartij. Hierna werden één voor één de kransen gelegd, van de nabestaanden en vrienden, van verwante organisaties, van het VCL en van de bewoners van het Van Stolkpark en ten slotte de bloemen van tal van personen, die zich op een of andere wijze betrokken voelden bij deze sobere, indrukwekkende plechtigheid.

Hopelijk hoorde u daar ook bij en komt u dit jaar op 4 mei weer om 14.50 uur naar het monument aan de Waterpartij. En was u er vorig jaar niet bij, dan is dit stukje misschien voldoende aanleiding dit jaar, veertig jaar na de bevrijding van onderdrukking en verzet, wel te komen.

Tuingeschiedenis

De vroegste tuinen ontstonden op het moment dat de nomademens zich blijvend ging vestigen op een door hem uitgeverken plek, waar dan ook op aarde, maar altijd bij zoet water. Want de plantengroei is nog steeds afhankelijk van de volgende drie factoren: de grondsoort, het water en de zon. De eerste tuinen ontstonden dan ook op vruchtbare aarde, in een mild klimaat en vlakbij een bron, een rivier, een meer en later ook bij een gegraven waterput. Nog steeds zijn dit, ook voor ons, tuinmijnenden uit het Van Stolkpark, de spelregels . . . Maar zorg om de aarde hebben we in de hand: we kunnen namelijk iedere grondsoort op ons terrein laten aanbrengen . . . Het waterprobleem hebben we eveneens onder de knie: we draaien de waterkraan maar open. Alleen de zon, het licht-, schaduw- en warmte-effect, daar moet ons park zich bij aanpassen. De mensen in het Westland met hun kassen hebben zelfs dat probleem opgelost. De nomaden echter met hun kudde, waren geheel afhankelijk van wat ze de volgende dag zouden aantreffen.

Pas toen zij door de omstandigheden gedwongen werden om vooruit te denken en daardoor zaden en planten, waarvan zij het nut kenden, gingen verzamelen en bewaren, konden zij zich op een mooie standplaats blijvend vestigen. Zo begon men de aarde te ontginnen en de omstandigheden zorgden voor de variatie en het karakter van wat er tot stand kwam.

Eén van de vroegste culturen, die we door papyrusrollen en grafafbeeldingen goed kennen is de Egyptische. Dit volk leefde langs de Nijl, een rivier die op gezette tijden al het nabij gelegen land overstroomde, er de vruchtbare klei af-

zette en zich vervolgens weer voor een bepaalde tijd binnen zijn oevers terug trok. Dan was het lente en men haastte zich, want de tijd om te zaaien en te oogsten was kort.

Elk jaar opnieuw begon men het land te verdelen in rechthoekige stukken.

Een leger ambtenaren was daarmee bezig, omdat het ene jaar er meer weg- of aanspoelde dan het andere. Ieders eigendom moest jaarlijks berekend en uitgemeten worden. Overigens behoorden alle aardse goederen de vrouwen toe. De dochters erfden van hun moeders en de broers waren de bestuurders van die landerijen, of de ambtenaren die de verdeelssleutel hanteerden. De kunstenaars met hun leerlingen woonden in aparte woonwijken.

Zij maakten de waterkruiken en vazen, bouwden de huizen, paleizen en grafmonumenten en versierden deze met reliëfs en beelden. Alles ging ordelijk toe in Egypte; mannen zowel als vrouwen konden een functie in de eredienst vervullen. Men kende vele goden of voor ons duidelijker gezegd: men vereerde vele facetten van het goddelijke, in dierlijke symbolen voorgesteld. Men kon kiezen welk symbool men wilde dienen.

Ook hier regelde men de goddelijke eigenschappen en bracht ze onder in elkaar beconcurrerende tempels.

Het verdelen was de Egyptenaren op het lijf geschreven! Dat zien we ook in hun langgerekte rechthoekige tuinen, zoals die van een Amsterdams grachtenhuis. Alleen ging men er monumentaler en systematischer te werk in de onderverdeling. Water speelde de hoofdrol, meestal werd er een bassin in het midden van het oppervlak aangelegd in de lengterichting van de tuin: een kanaal vol vissen en wa-

tervogels. Twee rechte paden aan weerszijden liepen pal langs de vijver heen. Op de korte kanten, twee smallere paden, die de eerstgenoemde loodrecht kruisten.

De vakken die zo ontstonden, werden gevuld met kruiden, groentes en bloemen door elkaar heen, maar wel op hoogte gesorteerd. De tuinen waren ommuurd en daarlangs werden vruchtbomen en palmen aangeplant. Van de woning uit, aan de korte zijde van de tuin, had men een goed overzicht.

De Egyptische cultuur was er een van orde en regel op één uitzondering na: de liefde. Liefde was zo heilig, vrij en geheim, dus nooit in het openbaar bedreven, dat men begrijpen kan, dat dochters van hun moeders erven moesten, omdat vaders niet bekend gemaakt hoefden te worden. Vrije liefde leidt niet automatisch tot chaos, dat blijkt hier uit en past zelfs goed bij deze strak georganiseerde cultuur.

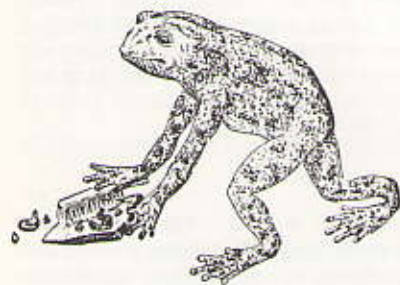
De plantensoorten, die we in de Egyptische tuinen aantreffen zijn de volgende: papyrus, kalmoes, lotus, papaver, korenbloem, malva, herfsttijloos, komijn, dille, munt, ui, prei, sla, dadelpalm, citrusvruchtbomen. De huizen en hun tuinen lagen natuurlijk verder van de Nijl af dan de landerijen en liepen géén kans om jaarlijks overstroomd te worden.

Het water in de kanaalvijvers werd bijgevoerd vanuit hoger gelegen gedeelten van de Nijl of door regenwater in de winter. Hiermee werden dan de planten besproeid.

(wordt vervolgd)

Else Ringnalda

* De Gevleugelde Pharao-Joan Grant, een paranormaal begaafde schrijfster.



De Van Stolkparkdas,

binnenkort in een nieuw kleurtje.

Draagt u al een Van Stolkparkdas? Ze zijn er in blauw en in groen, en binnenkort ook in wijnrood: dassen, shawls, chokers en butterflies van het Van Stolkpark.

Afgehaald bij het contactadres kosten ze: dassen f 15,—, shawls en chokers f 17,50 en butterflies f 20,—.

Wordt lid

van de Wijkvereniging 'Van Stolkpark'

U kunt de Wijkvereniging steunen door lid te worden en een bedrag van minstens f 15,— per jaar over te schrijven naar postrekening 34 41 829 ten name van de penningmeester van de Wijkvereniging 'Van Stolkpark'.

Het bestuur van de Wijkvereniging doet al hetgeen in haar vermogen ligt voor een goed woon- en leefklimaat in het Van Stolkpark, ook in uw belang.

25 x Van Stolkparkkoerier

gebundeld in één map: vanaf het eerste in oktober 1978 verschenen nummer tot en met het laatst verschenen nummer van maart 1985.

Er is - helaas - slechts een beperkt aantal beschikbaar. Afgehaald bij het secretariaat, Prof. P. S. Gerbrandyweg 3, kost deze Koeriersbundel f 15,—.



Professor Gerbrandy, een bewoner van het Van Stolkpark

Van september 1939 tot mei 1940 en van november 1945 tot 7 september 1961 woonde in onze wijk een man aan wie wij als wijkbewoners dagelijks herinnerd worden: Professor P. S. Gerbrandy. Vaak heb ik mij afgevraagd: wie was Professor Gerbrandy?

Honderd jaar geleden, op maandag 13 april 1885, 's morgens om één uur, aanschouwde Pieter Sjoerds Gerbrandy het levenslicht op een boerderij in Goëngamieden, in de Friese gemeente Wijmbritseradeel. Zijn vader, Sjoerd Joukes Gerbrandy (1846-1904) was landbouwer van beroep, maar daarmee waren zijn tijd noch zijn interesses geheel gevuld. Zijn moeder, Jeltje Pieters van der Zijl, had grote belangstelling voor geschiedenis.

In het gezin Gerbrandy werd De Heraut, het kerkelijk weekblad van Abraham Kuyper, dat grote veranderingen teweeg bracht in Protestant-Christelijk Nederland en dat zijn lezers een ruime theologische ontwikkeling bijbracht, druk gelezen. De antirevolutionaire politiek werd ook door Pieter Sjoerd's vader metterdaad bedreven: van 1880 tot 1890 was hij gemeenteraadslid, sinds 1890 wethouder en van 1892 tot aan zijn overlijden bovendien statenlid.

Pieter Sjoerds' opleiding aan het Christelijk Gymnasium in Zetten verliep voorspoedig, waarna hij in 1904 rechten ging studeren aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. De rechtenstudie sloot hij in 1911 af. Hij promoveerde op 27 januari 1911 op het proefschrift 'Het Heimstättenrecht'.

Kort daarna - op 18 mei 1911 - trad hij in het huwelijk met Hendrina Elisabeth Sikkel. Gerbrandy vestigde zich als advocaat, aanvankelijk in Leiden, vervolgens - in 1914 - in Sneek, waar in juli van datzelfde jaar hun oudste zoon werd geboren.

In de eerste wereldoorlog bleef Gerbrandy als reserve-officier onder de wapenen; in november 1918 spoedde hij zich als reserve-kapitein met 600 vrijwilligers uit Friesland naar Den Haag om een begin van revolutie de kop in te drukken.

Al snel ontwikkelde Pieter Sjoerds politieke activiteiten, vanzelfsprekend binnen de Anti-Revolutionaire Partij. In 1919 werd hij lid van Provinciale Staten, in 1920 gedeputeerde.

Ondanks zijn drukke werkzaamheden en politieke activiteiten vond Gerbrandy tijd om te schrijven: in 1927 verscheen 'De strijd voor nieuwe maatschappijvormen' en in 1928 'Het religieus socialisme'.

Het jaar 1930 bracht een ommekeer in het leven van het gezin Gerbrandy: verhuizing naar Amsterdam. Gerbrandy was benoemd tot hoogleraar in het handelsrecht, burgerlijk procesrecht en faillissementsrecht aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Uit zijn inaugurele rede -

over de verhouding van handelsrecht en arbeidsrecht - sprak een groot sociaal gevoel, dat Gerbrandy zijn gehele leven kenmerkte.

In de dertiger jaren werd Gerbrandy's aandachtsveld uitgebreid: hij werd lid, later voorzitter van de radioraad. In 1934 publiceerde hij 'Het vraagstuk van de radio-omroep'. Verbreding van media kwam ook ter sprake, getuige de aan het eind van de dertiger jaren uitgegeven brochure 'Television in its genesis'. In 1938 rolde van de pers 'Het Burgelijk Wetboek en het Administratief Recht'.

Vrij abrupt kwam er een eind aan het hoogleraarschap, toen Gerbrandy in augustus 1939 benaderd werd om als minister van Justitie zitting te nemen in het door CHU-politicus De Geer te vormen kabinet, na de val van het vijfde kabinet-Colijn. De vorming van de nieuwe regering vond plaats tijdens de zomervakantie. De familie Gerbrandy bracht de zomervakantie door in een huisje van de familie Becht in Beekbergen. Hoewel het vinden van de Kaapbergweg weinig problemen opleverde, was het toegangshek tot het terrein zó moeilijk te vinden, dat minister van Binnenlandse Zaken Van Boeyen, die toegezegd had Gerbrandy te vragen voor het kabinet, zich gedwongen zag op een ongebruikelijke manier kruipend onder de erfscheiding door het terrein binnen te komen, omdat hij de normale toegangsweg niet had kunnen vinden.

Hoewel Gerbrandy eigenlijk geen aspiraties had van baan te wisselen zegde hij toe. De doorslag gaf de mogelijkheid een van zijn hartewensen in vervulling te zien gaan: de vorming van een kabinet van nationale eenheid door samengaan en -werken met socialisten. Oorlogsdreiging hing in de lucht en Gerbrandy voelde dat zijn deelname in een kabinet in deze periode nodig was. Echter, de beslissing bracht hem in conflict met zijn eigen partij, de ARP.

Het zitting nemen in het kabinet maakte een verhuizing naar Den Haag noodzakelijk. Aanvankelijk huurde de familie - bestaande uit vier personen - een appartement in Flat Duinwijck aan de Van Alkemadeaan. Na enig zoeken viel het oog op een zojuist gereedgekomen huis aan de Scheveningse Kanaalweg, no. 113c, dat gehuurd werd van de bouwer, Pieter Zaaijer Johanneszoon.

Aan de andere kant van deze drie-huizen-onder-één kap woonde de latere rector van het Vrijzinnig-Christelijk Lyceum, Dr J. J. E. Hondius. Het mag merkwaardig klinken, dat in de loop der tijd de afstand tussen Hondius en Gerbrandy steeds kleiner was geworden: in Sneek bedroeg de afstand 2 minuten, in Amsterdam 1 minuut, op Scheveningen 30 seconden!

Gerbrandy begaf zich elke dag naar het departement van Justitie aan het Plein.



Het geboortehuis van Prof. Gerbrandy in Goëngamieden

Vervoer was er niet of nauwelijks, maar een informele afspraak met de firma Redtax garandeerde vervoer op elk gewenst moment en er was de mogelijkheid de taxikosten te declareren. Natuurlijk zorgde ook tramlijn 8 voor vervoer: op weg naar het departement werd vaak een stop gemaakt bij de kapper op de Kanaalweg, waar Gerbrandy zich liet scheren.

De functie van minister bracht tevens met zich mee de noodzaak een kostbaar ministerspak aan te schaffen met twee broeken, een witte en een zwarte.

Ook voor mevrouw Gerbrandy bracht de verhuizing naar Den Haag nieuwe aspecten, zoals we kunnen lezen in de laatste jaargang van La Haye Diplomatique et Mondain (1940). Op pagina 256 wordt vermeld: 'Gerbrandy, Son Exc. Pieter Sjoerds - Dr en dr (docteur en droit) Ministre de la Justice, anc. Professeur à l'Université d'Amsterdam. Chev. Lion néerl. et Mme née Hendrina Elisabeth Sikkel, et Mme Christine, leur fille. 113c Kanaalweg. T. 552717. C.P. 10191'.

Op pagina 429 van hetzelfde boekje stond de mededeling, dat mevrouw Gerbrandy elke eerste vrijdag van de maand jour hield.

Haar bezoek bestond uit onder andere de vrouwen van gezanten en dames van de hofhouding. De bezoekersters werden vaak met koetsjes gebracht: het koetsje bleef wachten tot het ogenblik dat mevrouw naar huis wilde. Kwam het bezoek met de auto, dan reed de chauffeur niet verder dan het kruispunt van de Duinweg, en bleef daar wachten.

Mevrouw begaf zich te voet naar no. 113c. Een enkele maal leidde protocolaire onzekerheid wie het eerst een hand moest geven - de gastvrouw of haar gast - tot helemaal geen hand geven . . .

Met de vrouw van de Griekse gevolmachtigd minister, mevrouw Alberta Diamantopoulos - Kirchhof, kon mevrouw Gerbrandy het goed vinden, al spraken beiden een voor hen vreemde taal - Frans.

De oorlogsdreiging in 1939 was alom voelbaar. Toen op een mooie zomeravond de familie Gerbrandy in de voorkamer zat te praten en achter de gesloten tussendeuren gerucht waargenomen werd, voelde men zich ongemakkelijk. In de achterkamer bleken voetsporen te zijn; naderhand ontdekte de politie ook handschoensporen op de tussendeuren. De conclusie dat beide wezen op indringen van een jongen gaf het gevoel bespioneerd en afgeluisterd te worden.

Was het onderwerp van het gesprek niet iets geweest dat de moeite van het afluisteren en overbrieven waard geweest was? Ook het spelen met een zaklantaarn door een overbuurjongetje wekte argwaan.

In april 1940 werden plotseling leger en vloot in staat van paraatheid gebracht, uit vrees voor een inval vanuit Groot-Brittanië.

Maar het gevaar kwam van de andere kant. Ondanks alle niet-aanvalsverdragen vielen de Duitsers op 10 mei 1940 Nederland binnen. Op 15 mei capituleerde Nederland voor de overmacht.



Koningin Wilhelmina en de andere leden van de koninklijke familie zochten een veilig heenkomen in Engeland - zij wilden niet in handen van de Duitsers vallen. Tenslotte besloten ook elf ministers naar Engeland te vertrekken. Persoonlijk afscheid nemen van hun gezinnen was niet mogelijk. Minister van Justitie Gerbrandy verliet Nederland na zijn vrouw telefonisch op de hoogte gesteld te hebben.

Het vertegenwoordigen van Nederland in Groot-Brittanië is het hoogtepunt van de carrière van Gerbrandy geweest. Hij was nauwelijks van zijn stuk te brengen, en zijn loyaliteit ten opzicht van Koningin Wilhelmina was onbegrensd. Er werd een grote wissel getrokken op zijn werkzaamheid: van 1940 tot 1945 was Gerbrandy minister-president, tot 1942 gecombineerd met het ministerschap van Justitie; van 1942 tot 1945 minister van Algemene Oorlogsvoering van het Koninkrijk, ad interim van Justitie in 1943. Gerbrandy moest op 7 december 1941 bovendien de beslissing bekend maken dat Nederland Japan de oorlog verklaard had in Nederlandsch-Indië.

Mevrouw Gerbrandy had al spoedig na het vertrek van haar man de beslissing genomen niet op Scheveningen te blijven wonen. Wellicht speelde de in het begin van de oorlog heersende onzekerheid maar ook de soms wat kregelige en onvriendelijke houding van sommige Scheveningers ten opzichte van de koningin - het gaf hen het gevoel dat de kapitein het schip verlaten had voor de bemanning - een rol. Mevrouw Gerbrandy zag om naar een andere behuizing en

vond deze in het huis van haar zojuist overleden schoonmoeder in Leeuwarden. Haar dochter en jongste zoon gingen mee naar Leeuwarden - het huis aan de Kanaalweg 113c stond leeg. Niet voor lang: een nieuwe huurder meldde zich in de persoon van Mr R. van Genechten, fervent aanhanger van de NSB en door de bezetter aangesteld tot procureur-generaal bij het Hooggerechtshof.

Van Genechten woonde hier tot vlak na de oorlog, zelfs in de periode dat alle andere bewoners van het Van Stolkpark geëvacueerd waren. Zelfs ging hij er toe over het huis van Zaaijer te kopen.

Mevrouw Gerbrandy was in de oorlog van Leeuwarden verhuisd naar Baarn. Vergeten dat haar man in Londen als minister-president optrad deed zij allerm minst, zoals de politiemann ondervond die haar jongste zoon kwam ophalen nadat deze niet gereageerd had op de hem gezonden oproep zich te melden voor Duitsland. De zoon was natuurlijk ondergedoken - bij een boer in Eemnes - en zij liet weten niet van plan te zijn die verblijfplaats bekend te maken, en voegde daar de mededeling aan toe dat zij mevrouw Gerbrandy was, de vrouw van de minister-president. Van schik is de politiemann niet meer teruggekomen.

Na terugkeer uit Engeland was het wonen in Baarn om praktisch organisatorische redenen niet meer mogelijk. De familie Gerbrandy zocht een huis - het Beheersinstituut was in staat er een ter beschikking te stellen: o toeval, het zojuist onder beheer gekomen huis van NSB-er Van Genechten. Een maand lang werd

hard gewerkt om het huis, al verkeerde dat in redelijke staat van onderhoud, bewoonbaar te maken.

In november 1945 betrok het gezin Gerbrandy - vier personen groot - opnieuw het huis aan de Kanaalweg. Het bij toeval terugkomen in hetzelfde huis gaf alle Gerbrandy's een prettig gevoel: er was in zeer hoge mate tegemoetgekomen aan een gevoel van rechtsherstel.

Het leggen van contacten in de buurt kreeg nu veel meer kans dan in de korte tijd vóór de oorlog. Mevrouw Richters woonde weer op no. 113d, en na haar kwam de familie Eisma er wonen. De kinderen Eisma herinneren zich nog goed hun buurman oom Bandy. De familie Hondius woonde weer op no. 113a, op no. 113e woonde mevrouw Van der Meer, met wie voor de oorlog al een prettig contact was geweest. Op de Kanaalweg woonden ten dele nog dezelfde leveranciers van voor de oorlog.

Toen tegen alle verwachtingen in het vermogen van Van Genechten niet geconfisqueerd werd, ontstond een wat merkwaardige situatie: de minister-president huurde van mevrouw Van Genechten. Aangezien rechtstreeks contact door geen van beide partijen gewenst werd zorgden twee advocaten voor het oplossen van tussen huurder en verhuurster voorkomende problemen.

Al nam Gerbrandy in 1945 ontslag als minister-president, kalm thuis zitten lag de toen zestigjarige Gerbrandy allerm minst. Hij was van mening dat hij nog veel kon doen dat in belang van het land nodig was.

De periode van de herwonnen vrijheid noodzaakte Nederland opnieuw op te bouwen. Nederland werd vergeleken met 'een armoedig boeltje' - verwoeste steden, een vernield spoorweginet,

schaarste aan levensmiddelen en textiel. Er moest hard gewerkt worden om weer te komen tot een leefbare maatschappij. De herwonnen vrijheid buiten Nederland - in Nederlandsch-Indië - gaf veel zorgen. De capitulatie van Japan op 17 augustus 1945 was niet in alle opzichten gunstig voor de Europeanen in Indië; veiligheid was een woord uit een sprookje, de werkelijkheid bestond uit guerrilla's, gericht niet alleen tegen de Nederlanders, maar ook onder de inheemse bevolking onderling. De Ronde Tafelbijeenkomst van Linggadjadi in 1947 gesloten tussen de Nederlandse Regering en de Republiek Indonesia beoogde onafhankelijkheid van Indonesië en 'de goede betrekkingen te verzekeren in nieuwe vormen van samenwerken welke de beste waarborgen bieden voor een goede en krachtige ontwikkeling van beide landen in de toekomst'. Het loscheuren van de historisch gegroeide banden tussen Nederland en Nederlandsch-Indië maakte een geforceerde indruk.

Gerbrandy's gedachten vonden een uitweg in de publikatie van zijn boek 'Indonesia', dat op 14 februari 1951 gepresenteerd werd in Hutchinson House in Londen. In zijn toespraak bij de presentatie kon Gerbrandy uiting geven aan zijn beweegredenen om het boek te schrijven, en wel als volgt: 'The principal reason why I wrote my book, apart from the need to present to the world the story of the Indonesian crisis, was the duty to warn the world against the alarming danger which threatens the society of nations as a result of the well-nigh suicidal policy conducted in Indonesia which has opened the door to Communism'.

Het boek 'Indonesia' kwam in 1951 in Nederland uit onder de titel 'De scheuring van het Rijk'.

De betrokkenheid van Gerbrandy bij de Nederlandsch-Indische kwestie leidde tot het voorzitterschap van het Nationaal Comité Handhaving der Rijkseenheid. De Ambonense kwestie en later het voegen van Nederlands Nieuw-Guinea bij de Republiek Indonesia moeten voor Gerbrandy zeer teleurstellende ervaringen geweest zijn.

In 1948 was Gerbrandy gekozen tot lid van de Staten-Generaal, in 1950 volgde een tweede functie: voorzitter van de Raad voor het Rechtsherstel. Bij het voorzitterschap van de Radioraad sinds 1937 werd in 1951 gevoegd het voorzitterschap van de Televisieraad.

Op zijn zeventigste verjaardag, op 13 april 1955, werd Gerbrandy door de Koningin benoemd tot minister van Staat, een onderscheiding waar hij erg trots op was, en beschouwde als een kroon op zijn carrière. Toen bij thuiskomst van het feest in Hotel De Wittebrug het eerst geopende van de stapel telegrammen afkomstig bleek van Koningin Juliana en Prins Bernhard was de dag een uitgesproken hoogtepunt geworden.

Als minister van Staat werd Gerbrandy in 1956 benoemd in een commissie van advies voor het Koninklijk Huis, samen met Professor Beel en Jonkheer A. W. L. Tjarda van Starkenborgh Stachouwer. De commissie werd gevormd naar aanleiding van publikaties in de binnen- en buitenlandse pers over de koninklijke familie.

Ook de benoeming tot erelid van zijn partij, de ARP, in 1959, aanvaarde Gerbrandy met dankbaarheid.

Tot aan zijn overlijden bleef Gerbrandy actief: graag vervulde hij het commissariaat van de Verolme-maatschappijen. Hij correspondeerde met de groten uit zijn Engelse tijd: Churchill, Anthony Eden, Prof. Brogan, De Gaulle.

Tussen alle typeringen die ik van Gerbrandy vond wil ik de volgende noemen: 'klein van postuur, met helle blauwe ogen, een vervaarlijke hangsnor, hoge stem met slepende uithalen en een spitse geest', een 'individualist, man van invallen, lievelingsdenkbeelden, helder en onbevangen van oordeel, vol initiatieven', 'een knoestige dwergeik in het schoon aangeharkte plantsoen van de vaderlandse politiek'; die uit het Van Stolkpark zou kunnen luiden: 'een bewoner op wie wij allen trots kunnen zijn'.

Op 7 september 1961 overleed Professor Gerbrandy in zijn huis aan de Kanaalweg 113c, Scheveningen - zoals hij consequent placht te adresseren.

Om zijn nagedachtenis te eren besloot de Haagse Gemeenteraad op 20 november 1961 het gedeelte van de Kanaalweg waar Professor Gerbrandy gewoond had - tussen Duinweg en Haringkade - naar hem te vernoemen.

Anneke Landheer

Bron:

onder andere: Particulier Archief Prof. P. S. Gerbrandy, Algemeen Rijksarchief, 's-Gravenhage



Kanaalweg 113c in 1962 (foto mevrouw G.G. van Haeringen - Donner)
Tekening van Blommers in het Gastenboek van het Kurhaus

Van oude huizen en de mensen die er woonden

Villa Johanna/Van Stolkweg 17

In het vorige nummer van de Van Stolkparkkoerier belichtte ik de geschiedenis van Van Stolkweg 19, villa Duna. Deze keer komt het buurhuis, no. 17 aan de beurt.

Terug naar houthandelaar Ary van den Berg, die 1878 twee terreinen aan de Van Stolkpark bezat. Het tweede - een bouwterrein, groot 23.78 are vind in 1879 een koper in Bernardus Johannes Blommers.

Blommers werd op 31 januari 1845 geboren als zoon van Pieter Blommers en Anna Maria van Balen, beiden oorspronkelijk uit Dordrecht afkomstig. Vader Blommers had een steendrukkerij en zoon Blommers zou hem daarin opvolgen. Aanvankelijk kreeg hij een opleiding tot lithograaf. Zijn interesse voor de schilderkunst deed Bernard besluiten lessen te nemen aan de Haagse Academie. Hier ontmoette hij Willem Maris, met wie hij in 1865 een reis langs de Rijn maakte. Datzelfde jaar exposeerde hij op de tentoonstelling van 'Levende Meesters' in Amsterdam een Schevenings binnenhuis, dat een ereplaats kreeg naast een groot schilderij van Jozef Israëls. De beide schilders die elkaar in deze tijd op het Scheveningse strand ontmoet hadden sloten een vriendschap die hun hele leven zou duren en van grote invloed zou zijn op Blommers' ontwikkeling. Evenals Israëls schilderde Blommers boeren- en vissersinterieurs en duin- en zeegezichten, waarbij de figuren een hoofdrol spelen.

In 1870 bezocht Blommers Parijs, loeerde er bij Jacob Maris en overwoog zich voorgoed in Frankrijk te vestigen. Door het uitbreken van de Frans-Duitse oorlog was hij echter genoodzaakt naar Nederland terug te keren.

Het volgende jaar trad hij in het huwelijk met Anna van der Toorn, die veel voor hem zou poseren. Zij betrokken een woning in het Jacob Catsstraathofje.

Het werk van Blommers, dat reeds in 1868 met een gouden medaille was onderscheiden, genoot in zijn tijd een enorme populariteit. Dit succes verschaftte Blommers de financiële middelen om in het Van Stolkpark een villa te laten bouwen. Tot omstreeks 1900 werkte Blommers meestal in Scheveningen en af en toe in Zandvoort. Toen vanaf de eeuwwisseling Scheveningen zich steeds meer als badplaats ging ontwikkelen, verplaatste Blommers zijn werkterrein naar het vissersdorpje Katwijk, waar hij een huis met twee ateliers, de villa Thérèse, liet bouwen.

Blommers was zeer bevriend met het schildersechtpaar Hendrik Willem Mesdag en Sina Mesdag - van Houten. Mesdag was bij het huwelijk van Blommers in 1871 een van zijn getuigen, de ander was de toen 33-jarige kunstschilder Anton Mauve.

Blommers werkte ook mee aan Mesdag's Panorama. In 1879 had de gemeente 's-Gravenhage besloten het Seinpostduin af te graven ten behoeve



van de verdere ontwikkeling van de badplaats.

Verzet van de kant van kunstschilders die veel langs het strand werkten had niet mogen baten. Mesdag kreeg evenwel toch de gelegenheid de volledige schoonheid van het uitzicht vanaf het Seinpostduin vast te leggen. Op 28 maart 1881 begon men met het schilderen op een doek, waarvan de oppervlakte ruim 1600 m² bedroeg. De opening van het Panorama had plaats op 1 augustus 1881. Behalve Mesdag hadden aan het doek gewerkt zijn vrouw Sientje, Théophile de Bock en Breitner. De inbreng van Blommers beperkte zich echter tot een Scheveningse vrouw met kindje.

Op hetzelfde panorama is ook een stukje Van Stolkpark afgebeeld, en wel de laatste vier huizen aan de Kanaalweg. In één van deze huizen, het huidige no. 113 had Blommers ruim een jaar gewoond, voordat hij naar de Van Stolkweg verhuisde. Na vertrek van de familie Blommers woonde in dit huis aan de Kanaalweg collega-kunstschilder Paul Gabriël. Wie de architect van het huis Blommers geweest is, is niet bekend. Wel vertelt een steen in de voorgevel ons, dat de oudste zoon, Bart Johannes (geb. 28 juli 1879) op 28 mei 1881 de eerste steen gelegd heeft.

Wellicht vond de geboorte van Sientje, de vijfde dochter, op 7 maart 1882 al in villa Johanna plaats. Zij was genoemd naar mevrouw Mesdag. De vierde dochter, Henriette Wilhelmina, geboren in 1880, werd naar Mesdag genoemd. Haar hele leven lang heeft zij te maken gehad met schilderijen; in later tijd wordt zij vermeld als 'koopvrouw in schilderijen'. Daarna breidde het gezin Blommers zich nog verder uit: op 29 mei 1883 werd Pierre geboren, op 15 maart 1887 Willem Gerardus, op 11 september 1888 Jennie en op 28 september 1891 de benjamin, Thérèse. Van Blommers' grote gezin, overleden Sientje, Willem Gerardus en Jennie echter jong.

Blommers overleed in villa Johanna op 15 december 1914.

De oudste drie dochters waren inmiddels getrouwd (de tweede met kunstschilder Johannes Zoetelief Tromp). De derde dochter, inmiddels mevrouw De Veer geworden, emigreerde naar de Verenigde Staten, evenals zoon Bart Jo-



hannes. Toen hij in 1904 met vrouw en dochter de Verenigde Staten bezocht en ook door president Theodore Roosevelt werd ontvangen, zal hij hen stellig bezocht hebben!

In 1913 was dochter Henriette verhuisd naar Blaricum, de jongste dochter Thérèse verhuisde met haar moeder in maart 1915 naar Katwijk, naar villa Thérèse. In 1925 trouwde zij met de griffier van een kantongerecht, Mr Jacobus Goeman Borgesius.

Villa Johanna werd verkocht aan de 'koopman' Leon Kahn, sinds 1902 in Den Haag wonend op het adres Johan van Oldenbarneveltlaan 71, niet ver van de Van Stolkweg. Kahn was eigenaar van de bonthandel en damesmodezaak C. H. Kühne & Zn op de Kneuterdijk.

Na een verbouwing - voornamelijk aan de achterzijde en de daarboven gelegen kamers - betrok de familie Kahn - bestaande uit Leon Kahn, zijn echtgenote Paula Willemine Emmerich en vier kinderen, op 3 oktober 1916 Van Stolkweg 17 - niet meer villa Johanna, maar villa Paula Lucie, genoemd naar mevrouw Kahn en dochter Lucy.

Achttien jaar lang woonden de Kahns in



villa Paula Lucie, voordat zij verhuisden. Ook deze maal niet ver van huis, naar de Kapelweg 9.

Na hun vertrek uit villa Paula Lucie stelden de Kahns het huis ter beschikking voor opvang van uit Duitsland gevluchte Joden, zoals Max Goitein en zijn vrouw Olga Regina Epler en het echtpaar Erich Julius Hecht en Erna Rosen. Dat ging goed tot 1940.

Het adresboek voor Den Haag voor 1940/41 vermeldt als gebruiker van het pand het Leger des Heils, tot aan de ontruiming van het Van Stolkpark in begin 1943.

Na de oorlog wordt Van Stolkpark 17 vermeld als 'pension'. Mevrouw Saur verzorgde, zoals in zovele andere panden in het Van Stolkpark gebeurde, hier bejaarden.

Inmiddels was de eigendom van Van Stolkpark 17 door vererving toegefallen aan de jongste zoon, Adolf Frederik Kahn. Rond 1960 verkocht hij het huis aan de Rotterdamse aannemer Adrianus Jacobus Tas. Vrij snel daarna wisselde de 'villa, schuur en erf' opnieuw van eigenaar: koper was de N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Onroerend goed 'De Heem', gevestigd te Amsterdam, die reeds het buurhuis, no. 19, in bezit had. (wordt vervolgd)

Anneke Landheer

Bronnen:

(Catalogus tentoonstelling) De Haagse school

Hollandse meesters van de 19e eeuw.

Redactie: Ronald de Leeuw, John Sillevis, Charles Dumas. 1983.

Poort, Johan Hendrik Willem Mesdag, 'artiste peinte à La Haye'. 1981.

Archief Bouw- en Woningtoezicht. Kadastrale leggers (gemeente-Archief)



Tekening van Blommers in het Gastenboek van het Kurhaus



40 Jaar na 1945

Den Haag en de Hagenaars tijdens de bezetting '40 - '45

Het Haagse Gemeente-archief organiseert van 4 mei t/m 9 juni 1985 de tentoonstelling 'DAGBOEK VAN HET DAGELIJKS LEVEN. Den Haag en de Hagenaars tijdens de bezetting '40 - '45'. De tentoonstelling wordt gehouden in de zalen van Pulchri Studio, Lange Voorhout 15 te 's-Gravenhage.

De tentoonstelling wil een antwoord geven op de vraag hoe de Hagenaars zelf de oorlogsperiode - inclusief de bevrijding - ondervonden hebben. Zo komen onderwerpen als honger en distributie, luchtacties, de aantasting van het stadsbeeld, verzet, Joden, razzia's, Duitsers en NSB-ers in de stad en de bevrijding aan bod. Filmfragmenten en een diaprojectie zullen deel uitmaken van deze expositie.

In een rijk geïllustreerd boekje (circa 45 pagina's f 7,50) worden de onderwerpen nader toegelicht. De tentoonstelling en het boekje zijn Nederlands- en Engelstalig.

De tentoonstelling is geopend op dinsdag t/m zaterdag van 11.00 uur - 17.00 uur, op zondag van 13.00 uur - 17.00 uur (doch 1e Pinksterdag gesloten) maandag gesloten (doch 2e Pinksterdag open van 13.00 uur - 17.00 uur).

De toegang is gratis.

Op 4 mei 1985 zal men herdenken dat de tweede wereldoorlog 40 jaar geleden werd beëindigd.

War Requiem

De C.O.V. Scheveningen zal op 4 mei samen met de zangkoren 'Deo Sacrum' uit Poeldijk het War Requiem van Benjamin Britten uitvoeren in de R.K. kerk aan de Elandstraat, aanvang 19.30 uur. Dit werk werd geschreven in 1962 bij het in gebruik nemen van de Kathedraal in Coventry, welke in de tweede wereldoorlog geheel was verwoest.

Wijkcontactambtenaar

Op 25 april 1985 om 15.30 uur zal de heer Z. C. Blok, wijkcontactambtenaar voor onder andere het Van Stolkpark afscheid nemen, tijdens een receptie in ontvangstruimte van de Gemeente 's-Gravenhage, Javastraat 26. De heer Blok zal opgevolgd worden door de heer H. P. Treffers.



Met zicht op zee

In het Haags Gemeentemuseum komt een tentoonstelling over badplaatsen langs de Noordzee. Vanuit een stedenbouwkundig-architectonische invalshoek zal deze expositie een kleurrijk beeld geven van het ontstaan en de ontwikkeling van badplaatsen aan de kust van België, Nederland en Duitsland, van de Panne tot Sylt.

Historische en actuele foto's, ontwerpen, kaarten, affiches, objecten en audio-visueel materiaal zullen onder meer de aandacht vestigen op contrasten, die veelal kenmerkend zijn voor het aanzien van een badplaats.

Zo bestaat het contrast tussen de altijd durende beweging van de zee en de onveranderlijkheid van een dijk. Of er is het contrast tussen de bonte verzameling van bouwsels op het strand en het rijzige front van gebouwen aan de boulevard.

De samenstellers van de tentoonstelling zijn Peter Saal en Flip Spangenberg, Stichting Tijd/Ruimte Amsterdam.

Bij de tentoonstelling verschijnt een boek, dat verkrijgbaar zal zijn voor circa f 19,-.

Nadere informatie is te verkrijgen via het adres van deze stichting: Jacob van Lennepkade 187a, 1054 ZN Amsterdam, telefoon (020) - 85 42 28 of bij de algemeen coördinator: Cees A. A. Steeman, telefoon (020) - 93 67 86.



Babysitters

Minimum tarieven zijn nu:
f 3,- per uur van 19.00 - 24.00 uur
f 3,50 per uur na 24.00 uur
f 4,- per uur vóór 19.00 uur
(dus overdag).

Als een babysit blijft slapen, dan wordt het tarief berekend tot het moment van thuiskomst van de ouders.

Verder is het noodzakelijk gebleken beide partijen er op te wijzen, dat er duidelijke afspraken moeten zijn over de tijd van thuiskomst en ook over het al dan niet ontvangen van bezoek tijdens het babysitten. Het is voor iedereen prettiger als dit van te voren goed geregeld is.

Roderik Bender, telefoon 55 47 11
Veroniek Bender, telefoon 55 47 11
Hellen Bruins, telefoon 52 23 47
Hanka Gerretsen, telefoon 54 00 92
Desirée Landheer, telefoon 54 12 96
Marlies Landheer, telefoon 54 12 96
Jolanda Schuurmans, telefoon 55 15 44
Erik Wilmink, telefoon 54 90 36
Hanneke Wilmink, telefoon 54 90 36

Wijkvereniging 'Van Stolkpark'

Bestuur:

Voorzitter:

Drs F. J. B. Bruins,
Van Stolkweg 26,
telefoon 52 23 47

Secretaris:

Mr J. Mulder,
Prof. P.S. Gerbrandyweg 15,
telefoon 54 99 72

Penningmeester:

J. A. Kusters,
Belvédèreweg 17,
telefoon 52 33 94

Leden:

Mr T. Landheer,
Prof. P.S. Gerbrandyweg 3,
telefoon 54 12 96
R. P. Luijer,
Kanaalweg 27,
telefoon 54 13 13
Mevrouw Th. Wilmink - Weijnenke
Duinweg 4
telefoon 54 90 37
Mevrouw E. A. D. Ringnald -
Houtsmuller, Hogeweg 6,
telefoon 54 03 29

Contactadres:

Prof. P.S. Gerbrandyweg 3,
telefoon 54 12 96

Van Stolkparkkoerier:

Eindredactie:

Anneke Landheer - Roelants,
Prof. P.S. Gerbrandyweg 3,
telefoon 54 12 96

Verspreiding:

Rob Luijer,
Kanaalweg 27,
telefoon 54 13 13

Burenhulp:

Wijkhoofd:

Mevrouw E. M. Braat - van Pelt,
Belvédèreweg 1,
telefoon 54 40 35

Plaatsvervangend wijkhoofd:

Mevrouw M. C. Goes - van Romondt,
telefoon 55 84 55

Wijkcontactambtenaar:

H. P. Treffers
Wijkaangelegenheden,
Nassauplein 18-19,
telefoon 12 29 46

Wijkagent:

B. D. Nieland,
Politiebureau Duinstraat,
telefoon 10 30 44

Rayonagent:

C. A. van der Kolk,
Politiebureau Duinstraat,
telefoon 10 30 43